

lehet, ha egyszer rendszerváltozás lesz -, Egri jellemzően tudományos pályát említett, könyvtárat vagy kutatóintézetet. „Antall szerint ez megengedhetetlen luxus lenne. Legalább azt meg kell tennem, hogy megszervezzem újra a népi kollégiumok mozgalmát, és az elkorcsosuló értelmiség helyébe paraszti erőket hoznánk fel utánpótlásnak.”¹⁶³

Egri Antall-lal beszélgetve az ötvenhatos pártellenzéki „kemény” változatát játszotta, amely elfogadja a forradalom revizionista kommunizmuson túlmenő céljait, és vállalja hagyományát. Valójában „puha revizionista”¹⁶⁴ volt, aki sem a forradalom történetével, sem hagyományával nem azonosult. A „puha revizionizmus” az identitásválságban szenvedő messianisztikus értelmiség egyik kiútja a kádári rendszer elfogadásán alapuló koegzisztencia felé. Egri problémáját a megoldás irányába mozdította célszemélyének változása is. Az antalli szembenállás hőfoka és viszonylagos aktivizmusa idővel ugyanis csökkent, a passzivitás irányába mozdult el, és végül a fenntartásokon alapuló együttélésre rendezkedett be. Egri jelentésfolyama ennek dokumentuma. Antall lassú változása, ha igyekezetét nem igazolta is, mindenesetre erősítette a saját (ki)útját kereső Egri abban, hogy az ötvenhatosságtól megszabaduljon.

Ez egyébként igen hosszú folyamat volt. Először a célszemély tűnt el a horizontról, mégpedig Egri első, az állambiztonság intenciói ellenére lefolytatott „játszmájában”. Miután Antallt 1959 nyarán eltávolították a Toldyból, Egri az iskolában kevesebb gondot fordított szerepei összehangolására. 1960 decemberében Antall körének egyik periferikus tagja, egy kollégája, Sziva József többek között Egri jelenlétében antiszemita kifejezéseket használt. Egri tanúskodott ellene egy olyan fegyelmi eljárásban, amely egyértelműen súlyos következményekkel fenyegetett. Szívról olykor korábban is adott jelentéseket, teljes mértékben tisztában volt nézeteivel is. De Antall most távol volt, s a Toldy nélküle jelentéktelennek tűnt. Egri tehát úgy vélte, ezúttal *magát adhatja*, nincs szükség sem a hálózati szerepből adódó passzivitásra, sem arra, hogy szolidaritást színleljen valaki iránt, csak mert a „rendszer” támadja. Antall azonban a távolban is megőrizte be-

163 „Egri” jelentése, 1959. ápr. 11. ÁBTL O-11.386/2. 48. Kiemelés - R. M. J.

164 Kis János használta ezt a fogalmat 1986-ban, a forradalomról szóló első ellenzéki konferencián, lásd Hegedűs (1992) 98-99.

folyását a tantestületre, azonnal tudomást szerzett az ügyről, és megszakította kapcsolatát Mikussal.

A nyilvánvaló felszabadulást Egri a legkevésbé sem érzékelte - a végpontban vált végképp nyilvánvalóvá, hogy Antallhoz való viszonya közel áll a mániához. Ebben talán csak Kállai százados tett túl rajta, aki mindazon Antallon akarta tartani. Annyit sikerült elérni, hogy Antall gyanúja eloszlott, s már nem veszélyes rendőrszpiclinek, csak kissé kiszámíthatatlan és jellemgyenge idegbetegnek tartotta Egri. Kállai felettesei azonban ennek ellenére 1961 januárjában „levették” Antallról.

Három és fél év telt el Egri beszerzése óta - körülbelül tizenhárom év volt még hátra hálózati életútjából. Antall eltűnésével ez az életút bizonyos tekintetben mégis véget ért. Egri *beleszűrte a hálózatba*. Jelentései megritkultak, és egyre rövidebbek lettek. A Toldy tanári karának más „reakciós” tagjai messze elmaradtak Antall formátumától. Egyikük révén Egri kapcsolatba került előbb református, majd katolikus közösségekkel. Ahogy ügynöki pályája kezdetén, ismét misékre, bibliaórákra járt - lakhelyétől és iskolájától távol, hiszen Bel-Budán „materialista tanárként” ismerték. 1966-67-ben egy időre a főváros átadta a BM III/III-nak. Itt civil életének egy másik különleges vonására akartak építeni: a szenvedélyes barlangász és barlangi túravezető a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társaság vezetőségében kutatott ellenséges elemek után. Valószínűleg mérsékelt sikerrel, mert hamarosan visszakerült előző szervezeti egységéhez és feladatához, a Toldy-gimnázium tanári karának megfigyeléséhez.

Egri még egyetlen alkalommal, 1968-ban aktivizálódott. Néhány éves szünet után az állambiztonság ismét figyelni kezdte Antallt, aki ebben az időben már az Orvostörténeti Múzeum igazgatóhelyettese volt. Tartója valahogyan Egri tudására hozhatta ezt a megújult érdeklődést, amire ő nyomban szükségesnek tartotta közölni, hogy „tanár társai és a jelenlegi igazgatóhelyettes is nagyon jó véleménnyel vannak róla [Antallról]. Neve több alkalommal is felmerült, mint példakép, aki kiváló ember és pedagógus.” Egyik tanítványa „néhány alkalommal említést tett arról, hogy Antall József az 1956-os cselekményei ellenére milyen egzisztenciát teremtett magának. Úgy látszik, semmiféle gyanú nem veszi körül Antallt. [...] Ifj. Antallal kapcsolatos személyes meggyőződése, ténybeli tapasztalatai alapján az

Rainer M. János
jelentése hálózati
Antall József és az állambiztonság
emberei (1957-1989) 1956-os szünet
Bp. 20